

Moja Niepodległa

<https://mojaniepodlegla.pl/mn/11-xi-w-dokumentach-aip/dokumenty-archiwalne-z-2/dokumenty/6697,Informacje-dzienne-Gabinetu-Ministra-Spraw-Wewnetrznych-z-dn-11-12-X-1988-r-dot-.html>
2022-05-25, 23:42

Informacje dzienne Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 11-12 X 1988 r. dot. wydarzeń związanych z obchodami Świeta Niepodległości, IPN BU 1585/16115.

Załącznik do Informacji dziennej Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 11 XI 1988 r. dot. inicjatyw opozycji wiejskiej w związku z 70. rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości – uroczystości w Bożkowie (woj. wałbrzyskie), organizowane przez mieszkańców gminy Nowa Ruda z udziałem przedstawicieli nielegalnego PSL i miejscowego kleru, IPN BU 1585/16115, s. 16.

Inicjatywy opozycji wiejskiej w związku z 70 rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości

W dniu 11 bm. w kościele parafialnym w Bożkowie /woj. wałbrzyskie/ planowane jest nabożeństwo w intencji ojczyzny i mieszkańców gminy Nowa Ruda z okazji 70 rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę. Uroczystości organizuje nielegalny Tymczasowy Zarząd Gminny Polskiego Stronnictwa Ludowego w Nowej Rudzie przy współudziale tzw. wojewódzkiego zarządu PSL w Wałbrzychu oraz miejscowego kleru. Organizatorzy wykonali już i rozprowadzili 500 specjalnych zaproszeń, do wzięcia udziału w tym nabożeństwie z całymi rodzinami i sąsiadami.

Otrzymała:

Tow. Wojciech Jaruzelski
 Tow. Wacław F. Rakowski
 Tow. Kazimierz Marcinkowski
 Tow. Władysław Baka
 Tow. Józef Baryla
 Tow. Józef Czyrek
 Tow. Jan Głowacki
 Tow. Zbigniew Messner
 Tow. Alfred Młodowicz
 Tow. Marian Orzechowski
 Tow. Józef Porcibiński
 Tow. Florian Siniński
 Tow. Stanisław Głonek
 Tow. Janusz Kubasiewicz
 Tow. Zbigniew Michałek
 Tow. Kazimierz Cypryński
 Tow. Andrzej Kwaśniewski
 Tow. Bogusław Kołodziejczak
 Tow. Włodzimierz Mokrzyński

Tow. Roman Malinowski
 Tow. Kazimierz Oleśiak
 Tow. Janusz Patorski
 Tow. Ireneusz Sekuła
 Tow. Janusz Szpak
 Tow. Andrzej Czerw
 Tow. Stanisław Gabrielski
 Tow. Andrzej Gdula
 Tow. Kazimierz Grzesiak
 Tow. Bogusław Kędzia
 Tow. Zdzisław Kucza
 Tow. Maciej Lubczyński
 Tow. Józef Sawic
 Tow. Jerzy Świercki
 Tow. Stanisław Tarkowski
 Tow. Michał Janiszewski
 Tow. Łukasz Balcer
 Tow. Zdzisław Grabowski
 Tow. Józef Kozioł
 Tow. Aleksander Kwaśniewski
 Tow. Wacław Łoranc
 Tow. Józef Olechowski
 Tow. Jerzy Szreter
 Tow. Wacław Śliczek
 Tow. Andrzej Wroblewski
 Tow. Józef Wyla
 Tow. Jerzy Urban
 Tow. Józef Szczepko
 Tow. Edmund Buiś

Załącznik do Informacji dziennej Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 12-11-1988 r. dot. przypadków zorganizowania nielegalnych manifestacji i wieców politycznych przez różne ugrupowania opozycyjne w związku z obchodami 70. rocznicy odzyskania niepodległości (wymienione osoby: L. Moczulski, Z. Kędziński, por. Broda, Seweryn Jaworski, Lech Wałęsa, Michał Dwozarowicz, Jacek Walter, Remigiusz Dziemianowicz, Iwona Tyszkiewicz, Władysław Frasyniuk, K. Świtoń, A. Słomka, D. Skorenko, Zygmunt Łupina, Ryszard Bender, Wojciech Bogaczyk, Adam Starzowski, Dariusz Wójcik; wymienione miejscowości: Warszawa, Gdańsk, Poznań, Wrocław, Katowice, Kraków, Lublin), IPN BU 1585/16115, s. 36-41.

T A J N E

Przypadki zorganizowania nielegalnych manifestacji i wieców politycznych przez różne ugrupowania opozycyjne w związku z obchodami 70-tej rocznicy odzyskania niepodległości

W Warszawie

W dniu 11 bm. w Katedrze Warszawskiej uroczyste nabożeństwo z okazji 70-tej rocznicy odzyskania niepodległości rozpoczęło się o godz. 18.00. Od godz. 17.30 zaczęli przychodzić wierni. Około godziny 18.15 nadeszła grupa studentów (ok. 500) eksponująca transparent z napisem "Uniwersytet Warszawski im. J. Piłsudskiego". Studenci w czasie przemarszu Krakowskim Przedmieściem eksponowali kilkanaście transparentów: "N2S", "N2S - UW", "N2S PRAWO", "N2S POLONISTYKA", "Solidarność", "TYŁE POLSKI ILE WYDRZEMY KOMUNISTOM". W szczytowym momencie w katedrze znajdowało się około 3000 osób, zaś przed nią około 2000.

Około godz. 20.15 po zakończeniu nabożeństwa grupa około 4000 osób wyruszyła w kierunku Grobu Nieznanego Żołnierza. Na czele szli: L. Moczulski, Z. Kędziarski i inni. Niesiono transparenty "Konfederacji Polaki Niepodległej", "Obszaru I KPN". Przed Grobem Nieznanego Żołnierza odbył się Apel Poległych. Eksponowano w tym czasie 50 transparentów z przewagą N2S i KPN. W sprawie uroczystości wykorzystano harcerzy z pochodniami. Po Apelu Poległych głos zabrali: por. AK - Broda, Seweryn Jmowski, L. Moczulski. Po tych wystąpieniach złożono na płycie Grobu Nieznanego Żołnierza wieńce m.in. od: KPN, NSZZ "S" SGGW - AR, "Prezydenta RP", "S" Rolników Indywidualnych, N2S Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki, "S" Regionu Mazowsze.

Po modlitwie i odśpiewaniu hymnu zebrani zaczęli się rozchodzić, jednak grupa około 300 studentów usiłowała przesmaszerować ulicą Królewską w kierunku ul. Marszałkowskiej. Zastosowano blokadę tego odcinka i na werwsnie funkcjonariuszy MO grupa ta rozeszła się. Około 22.30 w rejonie tym panował spokój.

W Gdańsku

Uroczystości w Katedrze Mariackiej rozpoczęły się o godzinie 18.00 z udziałem około 12000 osób, obecny był także Lech Wałęsa. W trakcie nabożeństwa przed katedrą gromadziły się grupy młodzieży, posiadały flagi o barwach narodowych oraz około 20 transparentów m.in. z następującymi hasłami: "Naszym celem niepodległość - KPN", "Niepodległość - Federacja Młodzieży Walczącej", ZOMO - gestapo. Solidarność".

Po zakończeniu nabożeństwa (około godz. 20.50) uformowała się agresywna grupa licząca około 2000 osób. Rozwinięto transparenty z hasłami: "Żądamy niepodległej Polski - precz z kosusą". Wzniesiono też okrzyki: "Precz z Rakuskim", "Precz z kosusą", "ZOMO - gestapo", "Tylko szceta bije brata", "Wracaj Gierek do koryta lepszy siodziej niż bandyta", "Stocznia nasza Lenin nasz", "Wasz Lenin nasza Polska". Grupa ta udała się w kierunku pomnika Jana III Sobieskiego, zatrzymana na blokadzie utworzonej przez funkcjonariuszy ZOMO przy ul. Węglarskiej, wycofała się, a jej członkowie zaczęli wyrwać płyty chodnikowe, rozbierać rusztowania, podpalać pojemniki na śmiecie i budować barykady. Obrzucano też funkcjonariuszy kamieniami. W związku z powyższymi ekscesami, w rejon ten skierowano pododdział z armatką wodną celem zgaszenia palących się pojemników. Po jej użyciu grupa rozdzieliła się na mniejsze grupki, które w związku z nasiloną akcją patrolową systematycznie rozpraszano. Część uczestników schroniła się w Kościele Mariackim. Z rejonu przykościelnego w kierunku pododdziału funkcjonariuszy MO rzucono petardy i kamienie. Ksiądz z Kościoła Mariackiego zwrócił się do dowódcy pododdziału MO z prośbą o zapewnienie, iż osoby które schroniły się w kościele nie zostaną zatrzymane, to odprowadzi je do Środków Komunikacji Miejskiej. Zapewnienie takie otrzymał. Z kościoła wyszła grupa około 70 młodych osób. O godzinie 22.00 na ulicach Gdańska zapanał spokój.

W czasie interwencji Plutonu Specjalnego ZOMO, w związku z budową barykady, w indywidualnych przypadkach użyto palek. Podczas tej interwencji uszkodzonych zostało 6 samochodów patrolu specjalnego.

W Poznaniu

Po zakończeniu mszy w kościele oo Jezuitów grupa około 300 osób usiłowała sforsować pochód w kierunku Śródmieścia, wznosząc hasła: "Precz z kościoła", "Nie bij brata za pieniądze", "Solidarność". W uformowaniu pochodu przeszkodziła zastosowana blokada. Po pewnym czasie grupa ta rozeszła się w różnych kierunkach. Inna grupa uczestników nabożeństwa licząca około 500 osób podjęła, kilkaset metrów od kościoła agresywne działania wobec następnej z blokad. W stronę funkcjonariuszy ZOMO rzucano kamieniami, butelkami itp. Pod naporem tłumu blokada zmuszona była do cofania się. Po około 1,5 godziny udało się przywrócić porządek w tym rejonie Poznania. W wyniku zajęć ulicznych obrażeń kolana doznał funkcjonariusz ZOMO, oraz uszkodzone zostały 4 radiowozy. Jeden z uczestników agresywnej grupy - Michał Dworaczewicz, lat 33, radny miejskiej rady narodowej, wielokrotny uczestnik nielegalnych zgromadzeń, uciekając przed funkcjonariuszami MO na skutek ciemności potknął się i uderzając głową o jezdnię doznał wstrząśnienia mózgu, złamanie łuski i otarcia naskórka twarzy. Ponadto druga osoba z tłumu - Jacek Walter, lat 31, kierowca, w niewyjaśnionych dotąd okolicznościach doznał obrażeń głowy z otarciem naskórka. Obydwaj poszkodowani przebywają w szpitalu.

W Poznaniu siły porządkowe MO zatrzymały 21 osób - najbardziej agresywnych uczestników zajęć ulicznych.

We Wrocławiu

Zgodnie z wcześniejszymi zapowiedziami w dniu 11 br. o godz. 15.15 w rejonie przejścia podziemnego przy ulicy Świdnickiej zebrała się grupa około 800 osób.

Eksponowano transparenty o treści: "Igdamy wolnych i demokratycznych wyborów" oraz "WIS Uniwersytetu Wrocławskiego". Prowokujące zachowanie się zgromadzonych powodowało powiększanie się grupy, która w kulminacyjnym momencie liczyła około 5500 osób. Do zebranych przemawiali: Benigłusz Dzientanowicz - działacz PPS, Iwona Tyszkiewicz - działaczka PPS i "Pomarańczowej Alternatywy i inni. Mówcy inspirowali zgromadzonych do udania się w pochodzie w kierunku tablicy NSZZ "Solidarność" znajdującej się przy ulicy Grabiszyńskiej. Uformowany pochód (około 2500 uczestników) idąc całą szerokością ulic skandował hasła, sporządził również na elewacjach budynków napisy o treści prosolidarnościowej i antykomunistycznej. O godzinie 17.00 manifestacja zatrzymała się przy tablicy NSZZ "Solidarność", gdzie przemówił Władysław Frasyniuk, który podziękował za udział w manifestacji oraz zaapelował o spokojne rozsiadanie się, a następnie uczestnictwo w nabożeństwie w kościele pw. św. Doroty, przy Placu Wolności. Po przybyciu w rejon kościoła część uczestników rozeszła się.

W związku z brakiem rażącego naruszeń porządku publicznego siły porządkowe MO nie podejmowały działań blokujących, umożliwiając uczestnikom manifestacji swobodny przebieg pod tablicę. Jednak grupki młodych ludzi podejmowały próby prowokowania funkcjonariuszy MO. W kilku przypadkach rzucono kamieniami w kierunku pojazdów MO, w wyniku czego uszkodzeniu uległo 5 radiowozów. Zatrzymano 3 osoby podejrzane o spowodowanie tych uszkodzeń.

W Katowicach

O godzinie 18.00 w katedrze pw. Chrystusa Króla odbyło się nabożeństwo z okazji 70-tej rocznicy odzyskania niepodległości. Uczestniczyło w nim około 2000 osób. Około 50 uczestników miało chusty z napisem "Solidarność". W trakcie mszy eksponowano 23 transparenty "Solidarności" i KPN. Nabożeństwo zakończyło się o godz. 19.30. Około 1200 osób usiłowało uformować pochód i przemarszerować do pomnika Powstańców Śląskich, znajdującego się w centrum Katowic. Zgromadzeni wznosili okrzyki: "Precz z komuś", "Precz z Rakowskim", "Gestapo", "Młodzież z partią się rozliczy", "Przyjdzie czas, że na drzewach, zamiast liści będą wisieć komuniści", "Solidarność zwycięży" itp. oraz rzucałi w funkcjonariuszy MO kamieniami, bilonem

1 małymi kulkami metalowymi. Głównymi organizatorami manifestacji byli: K. Świdoc, A. Słowska i D. Skorenko.

W wyniku zastosowanych blokad sił porządkowych i legitymowania nie dopuszczono do zorganizowania przemarszu pod pomnik Powstańców Śląskich. W trakcie działań nie stosowano żadnych środków przymusu bezpośredniego.

W Krakowie

Po nabożeństwie w Katedrze Wawelskiej i w rejonie Placu Łankowego zgromadzili się uczestnicy mszy wnosząc wrogie okrzyki: "Precz z komuna", "Reżim precz" itp. Wyodrębniły się dwie grupy wiecujące, z których jedna złożona była z sympatyków KPN, a druga ze zwolenników N2S. Demonstrowano kilkanaście transparentów o treści: "Kosunizm do lamusa historii - PWS Podbeskidzia", "N2S Politechnika Krakowska" itp. Następnie uformował się liczący około 6000 osób pochód, który dotarł do Rynku Głównego, gdzie zebrani wnosili wrogie okrzyki i hasła. Do zebranych przemawiało 6-ciu mówców. Wszystkie wystąpienia zawierały ostre akcenty antyradzieckie i antyrządowe. Po odśpiewaniu Roty, uczestnicy manifestacji ponownie uformowali pochód, który przeszedł na Plac Matejki. Uczestnicy pochodu, których liczba nie uległa zmianie, wnosili wrogie okrzyki i demonstrowali transparenty. Na płycie Grobu Nieznanego Żołnierza złożono kwiaty, a następnie uczestnicy zaczęli opuszczać rejon Grobu Nieznanego Żołnierza. Spośród rozchodzących, wyodrębniła się grupa około 1200 osób nietrzeźwych i zachowujących się agresywnie z zamiarem przejścia w rejon Konsulatu Generalnego ZSRR. Grupa ta po wezwaniu sił porządkowych do rozejścia się i zastosowaniu blokady rozproszyła się tworząc szereg kilkunastobowych grup, która w wyniku aktywnych działań służb patrolowych i legitymowania rozeszły się. Nie stosowano środków przymusu bezpośredniego.

W Lublinie

O godz. 18.00 odbyło się nabożeństwo w kościele oo Jezuitów w Lublinie przy ul. Królewskiej 8. Wygłoszone podczas niego kazanie miało treść religijną. Na zakończenie nieznanymi księdzami wezwał zebranych-wiernych, aby udali się na wiec patriotyczny na Plac Litewski. Około 300 - 400 osób z kościoła oo Jezuitów przeszło ulicą Królewską i Krakowskim Przedmieściem - grupami po obu stronach chodnika - do skrzyżowania z ulicą Osterwy, gdzie zaczęli czekać na uczestników nabożeństwa w kościele "powiżytkowakim".

Wychodząca z kościoła "powiżytkowskiego" grupa około 2 000 ludzi przeszła do ul. Osterwy, połączyła się z grupą kościoła oo Jezuitów i w liczbie około 2 500 ludzi przeszła całą szerokością jezdną na Plac Litewski pod pomnik Konstytucji 3 Maja.

Łącznie w miejscu planowanego wiecu patriotycznego zebrało się około 3 000 osób, na stojącej obok pomnika stalowy maszt wciągnięto flagę z napisem "Solidarność". Do zebranych przemawiali Zygmunt Łupina - członek Tymczasowego Zarządu Regionu Środkowo-Wschodniego "Solidarność", Ryszard Bender - pracownik naukowy KUL, poseł na Sejm PRL, Wojciech Bogaczyk - pracownik KUL, przewodniczący NZS KUL, Adam Starzowski - pracownik naukowy KUL, Dariusz Wójcik - student KUL, aktywista KPN. W trakcie wystąpienia skandowano hasła i prezentowano transparenty KPN, NZS, "Solidarność". Wiec trwał od godz. 20.00 do godz. 20.30. Zebrani rozeszli się bez interwencji sił porządkowych.

Otrzymała:

Łow. Wojciech Jaruzelski	Łow. Roman Malinowski
Łow. Władysław P. Rakowski	Łow. Kazimierz Oleśiak
Łow. Kazimierz Barcikowski	Łow. Janusz Pajączki
Łow. Władysław Baka	Łow. Ireneusz Sekula
Łow. Józef Sarys	Łow. Janusz Szpak
Łow. Józef Łytek	Łow. Andrzej Szyc
Łow. Jan Głodec	Łow. Stanisław Gabrielski
Łow. Stanisław Maszper	Łow. Andrzej Gębski
Łow. Alfred Miodowicz	Łow. Kazimierz Orzesiak
Łow. Marian Orzechowski	Łow. Bogusław Kędzia
Łow. Tadeusz Orzechowski	Łow. Ernest Kucza
Łow. Florian Szwicki	Łow. Maciej Lubczyński
Łow. Stanisław Głosek	Łow. Tadeusz Sawik
Łow. Janusz Kubasiński	Łow. Jerzy Świątek
Łow. Szymon Michałek	Łow. Sławomir Szukowski
Łow. Kazimierz Cyryniak	Łow. Michał Jankowski
Łow. Andrzej Szwedziński	Łow. Łukasz Baizer
Łow. Bogusław Kołodziejczak	Łow. Stanisław Dąbrowski
Łow. Włodzisław Mokrzyński	Łow. Bogumił Ferenczyński
	Łow. Szymon Szabowski
	Łow. Dominik Jaszczyński
	Łow. Janusz Kamiński
	Łow. Józef Kozłowski
	Łow. Aleksander Kwadziński
	Łow. Władysław Loranc
	Łow. Tadeusz Olechowski
	Łow. Jerzy Srebrny
	Łow. Władysław Kłiczek
	Łow. Andrzej Wróblewski
	Łow. Józef Syta
	Łow. Jerzy Urban
	Łow. Tadeusz Szczęsny
	Łow. Edmund Sula

Załącznik do Informacji dziennej Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 12 XI 1988 r. - Działania i inicjatywy kleru rzymskokatolickiego w związku z 70. rocznicą odzyskania niepodległości (wymienione osoby: prymas J. Glemp, ks. płk Florian Klewiado, bp Miziołek, S. Jaworski, L. Moczulski, ks. Wójterski, Romaszewski, bp Zimoń, J. Frączek, A. Grajewski, bp Pawłowicz, bp Kisiel, S. Marczuk, bp Pylak, Z. Łupina, R. Bender, ks. Sudoł, ks. St. Tulin, bp Kamiński, ks. Rogowski, S. Serdyński, bp Materski, ks. Rusek, T. Jasudowicz, ks. Sroka, bp Przykucki, ks. Skoczylas, ks. Jancarz, ks. E. Frankowski, ks. Talik, Smykowski, W. Siła-Nowicki, Z. Bujak; wymienione miejscowości: Warszawa, Poznań, Katowice, Bielsko-Biała, Gdańsk, Białystok, Lublin, Sanok, Tarnów, Płock, Suwałki, Radom, Chełm, Bełchatów, Bydgoszcz, Toruń, Zduńska Wola, Nowa Huta-Mistrzejowice (Kraków), Krosno, Szczecin, Radom), IPN BU 1585/16115, s. 55-63.

T A J N E

Działania i inicjatywy kleru rzymskokatolickiego

Przypadająca w dniu 11.11.1988 r. 70-rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości, spotkała się z żywym zainteresowaniem działających na terenie kraju Kościołów, w tym rzymskokatolickiego. We wrześniu br. prymas Giamp powołał komitet organizacyjny obchodów, który opracował program uroczystości z tej okazji. Polecono wszystkim parafiom na terenie kraju zorganizowanie nabożeństw, bądź konferencji poświęconych rocznicy odzyskania niepodległości.

Szczególnie podniosły charakter miała msza w intencji Ojczyzny, odprawiona w dniu 11 bm. o godz. 10:00 w kościele garnizonowym pw. NMP Królowej Polski przy ul. Długiej w Warszawie, transmitowana przez TV. Wzięli w niej udział przedstawiciele władz państwowych i politycznych. Nabożeństwo koncelebrował i kazanie wygłosił ks. pisk. Florian Klewido - generalny dziekan WP. Między innymi wezwał w nim katolików w Polsce do ofiarnej pracy i służby dla Ojczyzny. Całość mszy miała charakter patriotyczno-religijny. W ogłoszonych na jej zakończenie intencjach wznoszono modły za: "tych wszystkich, którzy swą ofiarą, swoją walką i pracą przed dziesiątkami lat naszą niepodległość wywalczyli; o to, abyśmy wszyscy, dziś żyjący byli również pełni troski o tę naszą matkę Polskę".

Podobnie religijny charakter miała wigilia nabożeństwa odprawionych z tej okazji. W wygłoszonych kazaniach przypomniano dzieje narodu polskiego w okresie 133 lat niewoli. Wśród wydarzeń z tamtego okresu wymieniano: powstania listopadowe i styczniowe, Konfederację Baranów, Insurekcję Kościuszkowską. Dużą rolę w walce o zachowanie tożsamości narodowej przypisywano Kościołowi i najwybitniejszym twórcom literatury, kultury i sztuki. Powszechnie eksponowano dorobek narodu polskiego w okresie II Rzeczypospolitej, podkreślano rolę i zasługi jej twórców, zwłaszcza J. Piłsudskiego, R. Dmowskiego, W. Witosa i I. Paderewskiego.

Niektóre imprezy organizowane w kościołach z okazji 70-tej rocznicy odzyskania niepodległości miały spektakularny charakter - w kilku przypadkach odnotowano fakty podajaczenia przez uczestników nabożeństw przemarszu ulicami miast. Na uwagę zasługuje przebieg następujących uroczystości:

- w katedrze warszawskiej o godz. 18:00 nabożeństwo odprawił bp Misiulek - sufragan warszawski. Obecnych było ok. 3 tys. osób. Przebieg nabożeństwa miał charakter religijny. Na zewnątrz katedry w trakcie uroczystości przebywało ok. 2 tys. osób, wśród których ekspozowano transparenty m.in. z hasłami: "Do niepodległości przez Solidarność", "KPN - Polska będzie niepodległa", "PPS", "NZS". Skandowano okrzyki m.in. "Przec z komuną". Około godz. 20:20 po zakończeniu nabożeństwa grupa ok. 4 tys. osób uformowała pochód, przemieszczając się w kierunku Grobu Nieznanego Żołnierza. Wśród idących niesiono transparenty i skandowano okrzyki. Przed Grobem, po złożeniu wieńców, przemawiali m.in. S. Jaworski i L. Moczulski. Około godz. 22:00 zgromadzeni rozeszli się;
- po nabożeństwie o godz. 19:00 w kościele przy ul. Karolkowej w Warszawie odbył się przemarsz /zgodnie z wydanym przez władze miasta pozwoleniem/ jego uczestników /ok. 400 osób/ pod pomnik ustawiony przy wejściu do zakładu "Polska". Odnotowano, iż po zakończeniu uroczystości grupa ok. 40 osób podjęła próbę przejścia ul. Karolkową w kierunku ul. Wolskiej, skandując okrzyki "Solidarność", "Nie ma wolności bez Solidarności", "Lech Wałęsa". Z uwagi na brak zainteresowania pozostałych uczestników oficjalnej manifestacji powyższa próba nie powiodła się. Zebrani rozeszli się w spokoju;
- w kościele jezuitów przy ul. Szewskiej w Poznaniu nabożeństwo o godz. 17:00 odprawił ks. Wójtarski - jezuita. W swym wystąpieniu witając przybyłych na mszę "działaczy PPS, KPN, "Solidarności Walczącej", "NZS" stwierdził m.in., iż "w Polsce nadal nie ma prawdziwej wolności". Obecnych było ok. 2 tys. osób. Po nabożeństwie wychodzący zebrali się przed kościołem wznosząc okrzyki: "Przec z komuną", "Nie ma wolności bez Solidarności", "KPN", "PPS". Grupa ok. 100 osób podjęła próbę przemarszu. Siły porządkowe zastosowały działania blokadowe. Z grupy rzucono w funkcjonariuszy kamieniami, cegłami. Siły porządkowe użyły środków bezpośredniego przymusu /pałek/;

nabożeństwo o godz. 18:00 w katedrze krakowskiej odprawił kardynał Macharski. Obecnych ok. 7 tys. osób. Po mszy poczytano sztandarowe odezwy do krypty J. Piłsudskiego. Przed katedrą odbył się wiec z udziałem uczestników nabożeństwa. Przemówienie wygłosił działacz KPN - Romaszewski. Wśród zebranych skandowano okrzyki: "Solidarność", "KPN", "Precz z reżimem". Po ok. 20 minutach spod katedry wyruszył pochód około 5 tys. osób w kierunku Placu Matejki. Eksponowano transparenty m.in. o treści: "Żądamy niepodległości", "KPN", "Żądamy wolności". Po dojściu do Placu Matejki uczestnicy przemarszu rozeszli się;

nabożeństwo w katedrze katowickiej odprawił bp Zimoch - ordynariusz katowicki w asyście biskupów: Bednorza, Zimniaka i Kurpasa. Po uroczystości, w której uczestniczyło 2 tys. osób, ok. godz. 19:30 grupa licząca ok. 1200 osób nie opuściła terenu kościelnego i podjęła próbę przejścia pod Pomnik Powstańców Śląskich /ustawiony w odległości ok. 1 km/. Eksponowano ponad 20 transparentów z hasłami prosolidarnościowymi i KPN-owskimi. Wanożono okrzyki: "Precz z Rakowskim", "Precz z komuną", "Solidarność", "KPN", "PPS", "Gestapo". Siły porządkowe zastosowały działania blokadowe. Według informacji uzyskanych telefonicznie ok. godz. 23:00 grupa ok. 200 osób, pozostająca przed katedrą weszła ponownie do wnętrza kościoła;

na cmentarzu parafialnym przy kościele pw. św. Mikołaja w Białym Białej z inicjatywy miejscowego duszpasterstwa ludzi pracy odbyła się uroczystość poświęcenia pomnika upamiętniającego walkę żołnierzy Legionów o odzyskanie niepodległości. Z przemówieniem poświęconym w swej treści wydarzeniom roku 1918 wystąpił A. Grajewski - redaktor "Gościa Niedzielnego". Obecnych było ok. 250 osób. W trakcie uroczystości eksponowano 3 transparenty o treści: "Żądamy legalizacji Solidarności", "Solidarność Podbeskidzia", "Nie oddamy Stoczni Gdańskiej". Rzucano około 1200 sztuk ululek, m.in. zawierających wyrazy poparcia dla działaczy b. "Solidarności" ze Stoczni Gdańskiej. Ulotki sygnowane były przez "Solidarność - Podbeskidzie". Po zakończeniu imprezy ok. 150 osób przemarszerowało do odległego o ok. 1,5 km kościoła pw. Kolbego. W trakcie przemarszu niesiono flagi narodową, skandowano okrzyki m.in. "Nie ma wolności bez Solidarności", "Nie oddamy Stoczni". Przed kościołem pw. Kolbego przemówienie poświęcone sytuacji w Stoczni Gdańskiej wygłosił J. Frączek - działacz b. "Solidarności". Eksponowano transparent o treści: "Solidarność - Białe Białe". Następnie grupa osób uczestniczących w przemarszu wzięła udział w nabożeństwie. Po mszy zebrani rozeszli się w spokoju;

- po nabożeństwie /ok. godz. 20:50/ w bazylice mariackiej w Gdańsku, odprawionym przez bpa Pawłowicza - sufragana gdańskiego, grupa ok. 2 tys. osób skandując okrzyki m.in. "Solidarność", "Przez z komuna" podjęła próbę przemarszu w kierunku Śródmieścia Gdańska;
- w białostockiej bazylice nabożeństwo odprawił bp Kisiel - administrator apostolski diecezji białostockiej. Po mszy grupa około 1000 osób, ziojąc transparenty m.in. o treści "Solidarność", "NZS" przemarszerowała na Cmentarz Wojskowy, gdzie przy grobach poległych w 1920 roku złożono wiązanek kwiatów. Z przemówieniem wystąpił S. Marczuk - bprzewodniczący Regionu "Solidarność". Po odśpiewaniu hymnu zebrani rozeszli się;
- po mszy w kościele powiatzkowskim w Lublinie, odprawionej przez bpa Pylaka - ordynariusza lubelskiego, grupa ok. 3500 osób przemarszerowała na Plac Litewski. Wśród idących eksponowano transparenty i hasła z napisami m.in.: "KPN", "Solidarność". Na Placu Litewskim odbył się wiec. Z przemówieniem wystąpił m.in. Z. Lupina - działacz b. "Solidarność" oraz prof. R. Bander - poseł na Sejm. Wiec trwał około 30 minut /od 20:00 do 20:30/. Zebrani rozeszli się w spokoju;
- w kościele farnym w Szoku /wuj. krośnieński/ nabożeństwo odprawił ks. Sudok - proboszcz parafii. Obecnych było ok. 500 osób. Po mszy /ok. godz. 19:00/ grupa ok. 300 osób przeszła połodziałony ok. 300 m pomnik T. Kościuszki, gdzie złożono kwiaty. Następnie przemarszerowano na pobliski cmentarz, aby pod pomnikiem Powstańców złożyc wieńce. Zebrani rozeszli się w spokoju;
- w kościele filipiń w Tarnowie nabożeństwo odprawił ks. St. Tulim. W czasie uroczystości odsłonięto tablicę poświęconą rocznicy wymarszu oddziałów harcerzy na ościec Lwowa. Po mszy grupa ok. 200 osób /z 1000 obecnych w kościele/ udała się pod usytuowany ok. 100 m od kościoła Pomnik Nieznanego Żołnierza. W czasie przejścia i pod Pomnikiem wzniesiono okrzyki: "Nie ma wolności bez Solidarność", "Przez z Rakowskim", "Chcemy III Rzeczypospolitej Najjaśniejszej". Po złożeniu wieńców od harcerzy i "Solidarność" głos zabralo kilku miejscowych działaczy "Solidarność". Nawoływali oni m.in. do uformowania pochodu i przejścia ulicami miasta. Na wezwanie sił porządkowych zgromadzeni rozeszli się w spokoju;

- 59.
- po nabożeństwie w katedrze plockiej /o godz. 20:30/ odprawionym przez bpa Kamińskiego - administratora apostołskiego diecezji plockiej /obecnych ok. 3 tys. osób/ grupa ok. 200 osób złożyła przy Grobie Nieznanego Żołnierza /odległym o ok. 200 m od katedry/ wiązanki kwiatów. Wśród uczestników zgromadzenia przed Grobem rozrzucono ok. 500 sztuk ulotek o treści: "Dość komunistycznej dyktatury - żądamy wolnych wyborów" sygnowanych przez Federację Młodzieży Waleczącej, PPS i KPN. Ekspozowano dwa transparenty z napisami o treści: "PPS", "FMW - gwarancją III Rzeczypospolitej";
  - w kościele pw. Aleksandra w Suwałkach o godz. 16:00 nabożeństwo odprawił ks. Rogowski - proboszcz parafii. W trakcie imprezy wśród zebranych ok. 500 osób ekspozowano transparent z napisem o treści: "Chcemy Polski katolickiej, a nie bolszewickiej". Po mszy grupa ok. 150 osób przemarszerowała do Parku im. Konstytucji 3 Maja, gdzie przemówienie wygłosił A. Serebiński - działacz RKW NSZZ "Solidarność" Region Pomorski. Zebrani rozeszli się w spokoju;
  - po okolicznościowym nabożeństwie w katedrze radomskiej, które odprawił bp Materski - ordynariusz radomski, grupa ok. 200 osób, z 500 obecnymi na uroczystości, zgromadziła się wokół płyty pamiątkowej ku czci T. Kościuszki /vis a vis katedry/. Skandowano okrzyki: "Solidarność", "Lech Wałęsa", po czym bez interwencji sił porządkowych, zebrani rozeszli się w spokoju;
  - w kościele pw. Kazimierza w Chełmie nabożeństwo odprawił ks. Busak - emeryt. Obecnymi było ok. 150 osób. Po nabożeństwie dokonano odsłonięcia na jednej ze ścian kościoła tablicy pamiątkowej poświęconej J. Piłsudskiemu. W trakcie uroczystości działacz miejscowej b. "Solidarność" wygłosił krótkie przemówienie poświęcone w swej treści osobie J. Piłsudskiego;
  - w Belchatowie /woj. łódzkie/ o godz. 16:30 odbył się pod przewodnictwem A. Mickiewicza oficjalnie zorganizowany wiec, z udziałem ok. 300 osób. Po jego zakończeniu grupa ok. 150 osób przemarszerowała do kościoła pw. NMP Matki Kościoła. Wśród idących skandowano okrzyki m.in. "Nie ma wolności bez Solidarność";
  - w Bydgoszczy o godz. 17:00 pod obeliskiem Powstańców Wielkopolskich odbył się wiec, w trakcie którego odtworzono z magnetofonu wystąpienie T. Jaśdowicza, zawierające rys historyczny wydarzeń 1918 roku. Bierący udział w wiecu ks. Śrka - miejscowy jezuita zainteresował medię w intencji "odzyskania niepodległości". Po około godzinie zebrani rozeszli się;

- po nabożeństwie w kościele przy ul. Panny Marii w Toruniu, odprawionym przez bpa Przykuckiego - ordynariusza chełmińskiego, grupa ok. 300 osób /w mszy uczestniczyło ok. 1500 osób/ zebrała się na ulicy przed kościołem. Z przemówieniem wystąpił działacz tzw. Niezależnego Ruchu Społecznego Ziemi Chełmińskiej, informując zebranych o działalności tej organizacji;
- w kościele pw. WNMP w Żelazskiej Woli /woj. sieradzkie/ o godz. 18:00 nabożeństwo odprawił ks. Skoczylas - miejscowy wikariusz. Po mszy jej uczestnicy /ok. 300 osób/ zebrał się na przykościelnym placu, gdzie złożono kwiaty pod pomnikiem upamiętniającym m.in. wydarzenia lat 1956, 1970, 1981 oraz śmierć ks. Popieluszki. Wśród zebranych rozrzucono ok. 100 ulotek m.in. z apelem o tworzenie komitetów zakładowych "Solidarności";

Z przebiegu uroczystości z okazji 70-rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, jakie odbyły się w dniach poprzednich, za uwagę zasługują:

- nabożeństwo w dniu 10 bm. w kościele w Nowej Hucie-Mistrzejowicach odprawione przez tamtejszego wikariusza - ks. K. Jancarza. W wygłoszonym kazaniu powiedział, że "należy raczej mówić o rocznicy proklamowania niepodległości, gdyż prawdziwa niepodległość Polski jest ciągle jeszcze niespełnionym celem". Winą za ten stan rzeczy obarczył społeczeństwo. Dodał przy tym, że konieczne jest wyrobienie w każdym człowieku poczucia wewnętrznej wolności duchowej. Akcentował, iż "ludzie, którzy niedawno byli białymi, obecnie są w ten sam sposób traktowani przez środki masowego przekazu". Przestrzegł przed hipokryzją władzy, która - jak zaznaczył - obecnie rozwija transparenty z hasłami wolnościowymi. W istencjach modlono się za: "pracowników, którzy z powodu udziału w strajkach nie są przyjmowani do pracy; poległych w walkach o niepodległość kraju; G. Busha, aby swą postawą był przykładem dla rządzących w Europie Wschodniej". Obecnych około 900 osób;
- msza w dniu 9 bm. w kościele zakonu kapucynów w Krańcu odprawiona przez ks. E. Frankowskiego - proboszcza parafii pw. MBKP w Stalowej Woli /woj. tarnobrzęskiej/. W wygłoszonym kazaniu podkreślił rolę i znaczenie Kościoła w okresie saborów oraz w obecnej sytuacji społeczno-politycznej. Akcentował potrzebę zmian na najwyższych szczeblach władzy, co - jak stwierdził - może doprowadzić do poprawy bytu narodu. Po nabożeństwie odbyło się spotkanie ks. Frankowskiego z wiernymi. Katęga omówił m.in. przebieg ostatnich strajków w Stalowej Woli; funkcjonujące w administrowanej przez niego parafii organizacje i struktury przykościelne,

61

wskazując na panujące w naszym kraju zacofanie gospodarcze, stwierdzili: "Ameryka ma Busha, a my jesteśmy w buszu". Obecnych ok. 300 osób.

w dniu 10.11. br. o godz. 20:00 w kościele pw. NSPJ w Szczecinie ks. Talik - opiekun miejscowego ośrodka duszpasterstwa akademickiego odprawił nabożeństwo w intencji 70-rocznicy odzyskania niepodległości. Obecnych było ok. 300 osób. Po mszy jeden z jej uczestników - Smykowski - nauczyciel ze Szkoły Specjalnej zaprosił do zebranych o udział w przemarszu na Cmentarz Centralny w Szczecinie, celem złożenia kwiatów na grobie gen. Litwiniowicza - uczestnika walk o niepodległość Polski.

W przemarszu uczestniczyło ok. 100 osób. Niesiono zapalone pochodnie oraz wieniec z wkomponowanym wizerunkiem orła w koronie, który złożono na grobie gen. Litwiniowicza. Z przemówieniem wystąpił Smykowski, przypominając m.in. wydarzenia związane z datą 11 listopada 1918 roku. Zebrani rozeszli się w spokoju.

Poinformowano władze polityczne i administracyjne województwa.

Komentarze i wypowiedzi

W dalszym ciągu przedmiotem komentarzy i wypowiedzi w środowiskach wyznaniowych jest aktualna sytuacja społeczno-polityczna w kraju. Zdaniem księży z archidiecezji krośnieńskiej podtrzymanie decyzji o likwidacji Słoczni im. Lenina w Gdańsku może spowodować nową falę strajków. Na taką postawę ludzi pracy może mieć również wpływ oddalający się termin rozpoczęcia rozmów "okrągłego stołu". Świadczy to, że w składzie nowego rządu "są osoby, którym zależy, by w kraju naszym panował ciągły chaos i niepewność jutra".

Odsłesaenia do powyższej sytuacji były też tematem wystąpienia mec. W. Siły-Nowickiego w dniu 3 bm. w punkcie katechetycznym kościoła pw. NSJ w Śremie /woj. poznańskiej/. Zawoził w nim następujące stwierdzenia:

- obecnie sytuacja na linii Państwo-Kościół jest najkorzystniejsza od 1920 roku;
- jeszcze w niedalekiej przeszłości społeczeństwo polskie było odciągane od Kościoła. Obecnie wolność wywalczona została "w sposób duchowy";
- w dalszych czasach w Polsce Kościół jest potrzebny Państwu, a Państwo Kościołowi.

Odpowiadając na pytania stwierdził m.in., że:

- został zaproszony do "okrągłego stołu" i ma przygotowane wystąpienie, w którym będzie domagał się odwołania decyzji o likwidacji Stoczni Im. Lenina w Gdańsku oraz wyraził opinię, iż należy doprowadzić do zgody narodowej;
- Wałęsa chce reaktywowania "Solidarności", ale ta "Solidarność" powinna być innym związkiem, niż poprzedni;
- bezwzględnie powinno dojść do obrad "okrągłego stołu";
- nasz rząd nie jest uzależniony od decyzji Związku Radzieckiego. Posiada własne długoterminowe programy działania.

Natomiast w dniu 10.11.br. z prelekcją "Solidarność jako owoce wpływu katolickiej nauki społecznej" mec. Wł. Sita-Nowicki wystąpił w kościele przy ul. Struga 31 w Radomiu. Przed przystąpieniem do zasadniczego tematu mecenasa w sposób wyważony, nie budzący emocji słuchaczy, scharakteryzował obecną sytuację społeczno-polityczną w kraju. Wielokrotnie przy tym podkreślał swoją aprobatę dla inicjatyw podejmowanych przez gen. Kiszczaka. Omawiając, w dalszej części prelekcji, dotychczasową działalność "Solidarności" stwierdził m.in., że korzysta ona w znacznej mierze z nauczania społecznego Kościoła. Jej zasadniczym celem - zdaniem mecenasa - było zawsze dążenie do pełnej realizacji prawa do pracy i godziwej zapłaty za jej wykonywanie. Prelegent podał w wątpliwość celowość podejmowania żywiołowych akcji strajkowych. W jego ocenie, akcje takie prawie zawsze obracają się przeciwko strajkującym. Zapytany o zdanie na temat likwidacji stoczni stwierdził, iż "jest to niezręczne i na zapas zrobione posunięcie polityczne. Jeśli jest to ekonomicznie uzasadnione, to jest to równocześnie fatalny błąd polityczny". W spotkaniu uczestniczyło ok. 400 osób.

* * *

W dniu 9 br. w kościele pw. Józefa Oblubieńca przy ul. Deotymy 41 w Warszawie odbyło się kolejne spotkanie kierownictwa RKW "Solidarność" Mazowsze z przedstawicielami zakładów pracy. Wśród około 40 osób obecni byli m.in. I. Bujak, H. Wujec, J. Kuroń, J. Litwiński, M. Przybyłowicz. Działacze RKW oświadczyli kwestie związane ze strategią dalszego działania związku.

Lansowali koncepcje organizowania wieców w zakładach pracy, w przyszłości zaś strajków. Przedstawiciele zakładów pracy domagali się, by RRM przedstawiła konkretne plany działań na przyszłość. "Przejmowanie" zakładów pracy - sugerowane przez kierownictwo Regionu - uznano za niemożliwe do zrealizowania ze względu na nasze warunki ekonomiczne. Ponadto Z. Bujak przeprowadził sondaż w kwestii możliwości zorganizowania w najbliższym czasie wieców w zakładach pracy. Akces zgłosiły jedynie trzy zakłady.

Otrzymują:

Tow. Wojciech Jarugałski	Tow. Roman Malinowski
Tow. Mieczysław F. Eskowski	Tow. Kazimierz Olepiak
Tow. Kazimierz Barcikowski	Tow. Janusz Fatorski
Tow. Mieczysław Baka	Tow. Ireneusz Sekula
Tow. Józef Baryła	Tow. Janusz Basiak
Tow. Józef Czyrek	Tow. Andrzej Czysz
Tow. Jan Gładysz	Tow. Stanisław Gabrielski
Tow. Zbigniew Kwasner	Tow. Andrzej Gdula
Tow. Alfred Niodowicz	Tow. Kazimierz Brzeziak
Tow. Marian Orzechowski	Tow. Bogusław Kedzia
Tow. Janusz Porcbski	Tow. Wiesław Kucza
Tow. Florian Świącki	Tow. Maciej Labczyński
Tow. Stanisław Głogocki	Tow. Józef Szwic
Tow. Janusz Kubasiewicz	Tow. Jerzy Świątek
Tow. Zbigniew Michalski	Tow. Sławomir Tarkowski
Tow. Kazimierz Cypryński	Tow. Michał Janiszewski
Tow. Andrzej Napijalski	Tow. Leszek Balcer
Tow. Bogusław Kotodziejczak	Tow. Zbigniew Grabowski
Tow. Włodzisław Mokrzyński	Tow. Józef Kosiński
	Tow. Aleksander Kwasniewski
	Tow. Mieczysław Iopanc
	Tow. Józef Szwic
	Tow. Józef Szwic
	Tow. Mieczysław Nyczek
	Tow. Andrzej Wróblewski
	Tow. Józef Żyła
	Tow. Jerzy Urban
	Tow. Józef Żyła
	Tow. Edmund Sula

Załącznik do Informacji dziennej Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 12 XI 1988 r. - zestawienie statystyczne dot. zatrzymań, rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych i przeszukań na terenie kraju w związku z obchodami 70. rocznicy odzyskania niepodległości, IPN BU 1585/16115, s. 85-86.

85

ZALĄCZNIK DO INFORMACJI DZIENNEJ, 1988 - 11 - 14

W związku z próbami zakłócenia porządku publicznego w dniu 11 listopada 1988r. wojewódzkie urzędy spraw wewnętrznych podjęły następujące działania.

1. Zatrzymano w aresztach na okres do 48 godzin - 8 osób z tego 6 prewencyjnie i 2 w związku z naruszeniem porządku publicznego, w tym w i

- Poznaniu - 5,
- Wrocławiu - 2,
- Słupsku - 1

2. Dopuszczono do jednostek rezerwy spraw wewnętrznych - 39 osób, które po przeprowadzeniu razów profilaktyczno-ostrzegawczych zwolniono, w tym w i

- Poznaniu - 26,
- Katowicach - 6,
- Lublinie - 6,
- Wrocławiu - 1.

3. Dokonano 5 przeszukań mieszkań i osób, w wyniku których zakwestionowano m.in. około 1300 egz. nielegalnych wydawnictw, uniemożliwiając ich rozpowszechnienie.

W wyniku powyższych działań przewiduje się :

- skierowanie wniosków do kolegów ds. wykroczeń o ukaranie wobec 5 osób,
- wszczęcie postępowania karnego w stosunku do 2 osób, które na terenie Wrocławia obrażęły kamieniami pojazdy MO, wskazując je.

- 2 -

PODSTAWOWE DANE SOCJOMETRYCZNE OSÓB ZATRZYMANYCH

PIEĆ :

Mężczyźni	- 8
Kobiety	- -

WIEK :

17 - 21 lat	- 3
22 - 30 lat	- 4
31 - 40 lat	- -
ponad 40 lat	- 1

WYKSZTAŁCENIE :

Podstawowe	- 2
Zasadnicze zawodowe	- 1
Średnie	- 5

WYKONYWANE ZAJĘCIA :

Pracownicy fizyczni	- 1
Pracownicy umysłowi	- 1
Uczniowie	- 1
Studenci	- 1
Renciści i emeryci	- 2
Nie pracujący, nie uczący się	- 2

Opracowano w Biurze Śledczym MSW

Pliki do pobrania

[Załącznik do Informacji dziennej Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 11 XI 1988 r. dot. inicjatyw opozycji wiejskiej w związku z 70. rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości - uroczystości w Bożkowie \(woj. wałbrzyskie\), organizowane przez mieszkańców gminy Nowa Ruda z udziałem przedstawicieli nielegalnego PSL i miejscowego kleru, IPN BU 1585/16115, s. 16. \(pdf, 376.71 KB\)](#)

[Załącznik do Informacji dziennej Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 12 XI 1988 r. dot. przypadków zorganizowania nielegalnych manifestacji i wieców politycznych przez różne ugrupowania opozycyjne w związku z obchodami 70. rocznicy odzyskania niepodległości, IPN BU 1585/16115, s. 36-41. \(pdf, 2.26 MB\)](#)

[Załącznik do Informacji dziennej Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 12 XI 1988 r. - Działania i inicjatywy kleru rzymskokatolickiego w związku z 70. rocznicą odzyskania niepodległości, IPN BU 1585/16115, s. 55-63. \(pdf, 3.53 MB\)](#)

[Załącznik do Informacji dziennej Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 12 XI 1988 r. - zestawienie statystyczne dot. zatrzymań, rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych i przeszukań na terenie kraju w związku z obchodami 70. rocznicy odzyskania niepodległości, IPN BU 1585/16115, s. 85-86. \(pdf, 512.27 KB\)](#)

